

Za Tzvetanom Todorovom

7. februára 2017 v Paríži skonal vo veku 77 rokov Tzvetan Todorov, významný francúzsky literárny teoretik, semiotik, filozof, esejista, spisovateľ, vysokoškolský profesor, ktorý sa okrem teoretických problémov literatúry a semiotiky venoval výskumu dejín myslenia a podôb totalitných spoločností. Narodil sa v Sofii v roku 1939. V 60. rokoch 20. storočia emigroval do Francúzska, kde v roku 1970 založil spolu so Gérardom Genettom teoretickú literárnu revue *Poétique*. Po príchode do Paríža sa etabloval medzi predstaviteľmi štrukturalizmu. Od svojej štrukturalistickej minulosti sa neskôr v eseji *Critique de la critique* (Kritika kritiky, 1984) dištancoval. Začiatkom 80. rokov inicioval založenie Centra na výskum umenia a jazyka, ktoré bolo zriadené ako spoločné pracovisko CNRS a EHSS v Paríži. Tu účinkoval až do obdobia emeritnej profesúry. Pôbil na mnohých renomovaných amerických univerzitách.

Medzi prvé významné Todorovove práce patrí text *Littérature et Signification* (Literatúra a význam, 1967) a *Introduction à la littérature fantastique* (Úvod do fantastickkej literatúry, 1970). Problematike literárnych žánrov, poetiky, interpretácie, symbolu a dejín literatúry venoval takmer dvadsať kníh. Medzi jeho výskumnými aktivitami majú významné miesto dejiny humanistického myslenia a totalitarizmu. Spracoval ich v dielach *Mémoire du mal, tentation du bien* (Pamäť zla, pokušenie dobra, 2000), *L'expérience totalitaire: la signature humaine* (Skúsenosť s totalitou: ľudský podpis, 2010), *Les ennemis intimes de la démocratie* (Intímní nepriatelia demokracie, 2012) a i. Jeho reflexia zmien kultúrnej a spoločenskej paradigmy sa odzrkadlila v textoch *La littérature en péril* (Literatúra v nebezpečenstve, 2007) a *Insoumis* (Nepokorení, 2015) – v sérii ôsmich portrétov osobností, ktoré nezlomil totalitný režim (Germaine Tillion – francúzska etnologička, účastníčka hnutia odporu v druhej svetovej vojne, Alexander Solženicyn, Boris Pasternak, Nelson Mandela, Malcolm X, David Schulman – indológ a mierový aktivista, Edward Snowden). Vo februári tohto roku vyšla Todorovova najnovšia kniha *Le Triomphe de l'artiste* (Triumf umelca), v ktorej sa venuje sovietskej minulosti a apeluje na poučenie z poznania dejín, dôležité nielen pre Európanov 21. storočia.

Todorov prednášal začiatkom 90. rokov aj na Slovensku, keď prišiel do Bratislavy na pozvanie Ústavu svetovej literatúry Slovenskej akadémie vied. Z rozsiahleho Todorovovho diela je do slovenčiny preložená iba kniha *Spoločný život: štúdiá zo všeobecnej antropológie* (prel. Anna Blahová, 1998) a niekoľko štúdií uverejnených v *Romboide, Slovenských pohľadoch, Slovak Review* (predchodkyňi *World Literature Studies*) a v už neexistujúcom *Kultúrnom živote*.

Odišiel vedec a humanista, ktorého takmer po celý tvorivý život znepokojovali témy ako exil, inakosť, láska, barbarstvo, demokracia, nepodriadenosť, dobro a zlo. Svoje kontinuálne myslenie a hľadanie, v ktorom sa odzrkadľuje vzťah jedinca k spoločnosti a moci, ale aj k pojmom šťastie a život, Todorov rezumuje v úvode knihy *L'Esprit des Lumières* (Duch osvietenstva, 2006): „Na akej intelektuálnej a morálnej podstate máme vybudovať spoločný život v čase, keď umrel Boh, keď sa zosypali všetky utópie? Aby sme sa mohli správať ako zodpovedné bytosti, potrebujeme konceptuálny rámec, ktorý by mohol byť nielen základom nášho diskurzu, to je ľahké, ale aj základom našich činov.“

KATARÍNA BEDNÁROVÁ